

1

La descripció: trets generals La literatura i els gèneres literaris

Llengua

SABER

- La descripció: trets generals.
- Els camps semàntics: hiperònims i hipònims.
- Classes de paraules: els substantius.
- Els sons i les grafies.
- La comunicació. Elements de la comunicació.

SABER FER

- Comentar un text.
- Vendre un objecte en Internet.
- Descriure oralment un objecte.

Literatura

SABER

- La literatura i els gèneres literaris.

SABER FER

- Interpretar la signatura d'un llibre.

Moltes vegades tenim la necessitat de parlar dels objectes que ens envolten: volem anomenar-los o descriure'ls, simplement per comunicar-nos o perquè, a més de comunicar, volem crear bellesa, fer literatura. Així són les coses... Vols descobrir-ho?





El bagul del tresor

Hui era una ocasió especial. Panxaverda tenia moltes ganes de revelar un secret. Per fi es va obrir el teló; però els aplaudiments i els crits impediien qualsevol intent d'intervenció.

–Estimats amics! –intentava parlar Panxaverda–. Hui us he de comunicar una notícia molt important. Aquesta setmana vaig pujar a les golfes¹ i em vaig posar a rebuscar dins del bagul del meu besavi Sílvio. Però no us penseu que em vaig posar a devorar tots els documents antics que hi havia dins. En vaig tindre prou a desxifrar l'importantíssim paper que us vull ensenyar hui... Sabeu què hi vaig trobar?

–Quèèèè?! –van contestar cent veus des de les cadires.

–Uns vells pergamins plens de contes, coberts per la pols i per les teranyines.

Panxaverda va callar, esperant que els espectadors celebraren el seu descobriment, però l'única resposta del públic va ser un silenci carregat d'interrogacions. El titella va continuar:

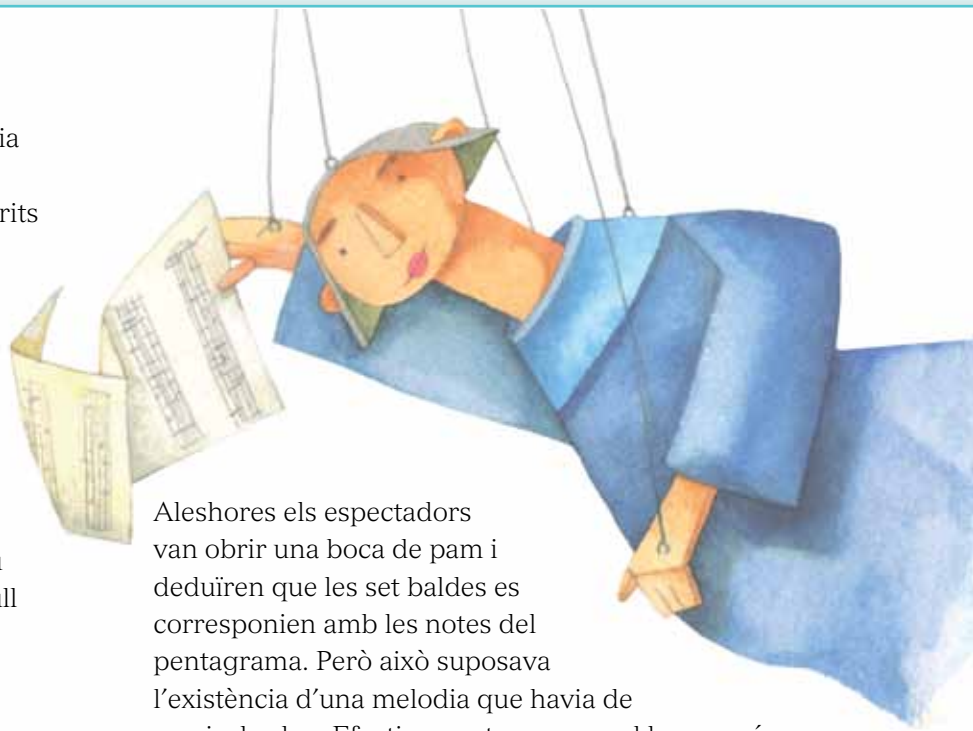
–Per això, en la funció de hui oblidarem la peça que hem representat durant tant de temps, per donar vida a les velles històries del bagul. Espereu-vos un segon, que vaig a buscar-lo.

Panxaverda hi tornà de seguida, arrossegant un artístic cofre que semblava molt pesant, una arca preciosa, coberta per uns estranys laberints dissenyats amb fustes de colors diferents. De la tapa de volta baixaven set baldes² daurades, com les bandes d'una bandera, que es corresponien amb les set frontisses³ de l'altre costat.

A tots els va semblar un bagul molt original, sense cap pany ni cap forrellat. Només s'hi veien aquelles set misterioses baldes, a les quals semblava que calia demanar permís per a descobrir l'interior del bagul.

De seguida, començaren a eixir voluntaris que tractaren inútilment de descobrir l'interior del cofre. En veure que ningú no encertava la solució, Panxaverda els va dir:

–Hi ha algú de vosaltres que sàpiga música?



Aleshores els espectadors van obrir una boca de pam i deduiren que les set baldes es corresponien amb les notes del pentagrama. Però això suposava l'existència d'una melodia que havia de servir de clau. Efectivament, anaven pel bon camí. Panxaverda tragué de la butxaca un pentagrama molt vell.

–Cal repetir tres vegades aquesta melodia per a obrir el bagul.

Després d'haver sentit tres vegades aquella curiosa melodia, les set baldes saltaren de sobte i la tapa es posà en posició vertical, deixant al descobert el seu interior, entapissat amb una luxosa tela de vellut⁴.

Panxaverda va posar la mà dins del bagul i en va traure un vell manuscrit.

–Ací tenim el nostre tresor: *Quatre històries per a escoltar i veure* –va llegir, mentre resseguia el títol amb el dit –. Però, abans de continuar, permeteu-me que em remulle la gola amb un refresquet. Procureu que ningú no toque el bagul.

Panxaverda va desaparèixer, somrient, de l'escenari i deixà sol el bagul, amb tots els seus tresors.

XOÁN BABARRO/ANA M. FERNÁNDEZ,
Panxaverda i el drac Atxim (Adaptació)

¹ **Golfes**: habitacions situades a la part més alta de la casa i que s'aprofiten per a guardar-hi coses velles.

² **Baldes**: peces de metall que serveixen per a subjectar o per a impedir que s'obriga alguna cosa, com ara un calaix.

³ **Frontisses**: objectes formats per dues peces metàl·liques que subjecten dues coses, com ara una porta i el marc.

⁴ **Vellut**: tela molt suau i amb pèl, que es fa amb fils de seda o amb altres materials semblants.

Comentar un text

Comprensió

- 1 Numera els fets segons l'ordre en què ocorren.
 - ☐ Panxaverda descobreix als espectadors que, dins del bagul, hi ha un manuscrit amb contes.
 - ☐ El titella abandona l'escenari per beure un poc.
 - ☐ Els espectadors, amb l'ajuda de Panxaverda, aconsegueixen obrir la tapa interpretant tres vegades una melodia concreta.
 - ☐ Panxaverda extrau del bagul un manuscrit amb quatre històries.
 - ☐ El titella porta el cofre a l'escenari i el mostra al públic.
 - ☐ Panxaverda anuncia que ha descobert un bagul ple de documents antics.
 - ☐ Els espectadors tracten de trobar la forma d'obrir el bagul.



- 2 A partir dels enuncisats anteriors, elabora un resum del text.

Informació

- 3 Indica les dades que proporciona el text sobre els aspectes següents del bagul.
 - Procedència
 - Forma externa
 - Mecanisme de tancament
 - Objectes que conté
 - Material exterior
 - Material del recobrint interior
 - Quin dels aspectes anteriors fa particular el cofre del text?

Interpretació

- 4 Respon. En quin lloc transcorre la història?
 - Copia totes les paraules del text que t'ajuden a conèixer l'espai de l'acció.
- 5 Explica per què creus que el títol és «El bagul del tresor». Quin tresor conté?

Forma

- 6 Relaciona els paràgrafs indicats amb el tipus de text que hi predomina.
 - Paràgrafs 3r i 4t
 - Paràgrafs 7é i 8é
 - Paràgraf 13é

Descripció

Diàleg

Narració

- 7 Indica si els trets següents del bagul són objectius (O) o subjectius (S).
 - ☐ És de fusta de colors diferents.
 - ☐ És preciós.
 - ☐ Té set frontisses.
 - ☐ Té set baldes daurades.
 - ☐ És molt original.
 - ☐ Té misterioses baldes.
- 8 Copia l'ordre que segueix la descripció del cofre.
 - D'esquerra a dreta.
 - De dins cap a fora.
 - De general a particular.



La descripció: trets generals

1 La descripció

En el paràgraf seté de la lectura inicial, es presenta la descripció d'un bagul.

La **descripció** és l'explicació detallada i ordenada de les característiques d'un objecte, un lloc, una persona...

SABER MÉS



La morera és un arbre caducifoli amb fulles dentades i amb flors en espigues.

www. enciclopedia.cat

Les fulles d'aquest arbre [la morera] són felices de respirar l'aire de la primavera però d'aquí a uns quants mesos estaran encastades al fang.

M. RODOREDÀ, Aloma

Generalment, les descripcions s'inclouen dins de textos que contenen també fragments narratius, diàlegs, etc., com la lectura inicial de la unitat.

2 Tipus de descripció

Segons la **perspectiva** que adopte l'emissor, les descripcions es classifiquen en objectives i subjectives.

- ▶ En la **descripció objectiva**, l'emissor reflecteix el que veu de manera neutra, sense manifestar els seus sentiments, com en les enciclopèdies.
- ▶ En la **descripció subjectiva**, l'emissor presenta els aspectes que més li interessen de la realitat que descriu i destaca les impressions que aquesta li produeix, com en les descripcions de les narracions.

3 Característiques de la descripció

Les descripcions es basen en l'observació i la selecció dels trets més característics de la realitat que es descriu. Aquests trets solen presentar-se seguint un **ordre**, que variarà segons la realitat descrita i la intenció que tinguem. En general, les dades es presenten seguint un ordre **espacial** (de dalt a baix, d'esquerra a dreta...) o **lògic** (de general a particular...).

En aquest quadre recollim les característiques lingüístiques més destacades dels textos descriptius.

Trets lingüístics	
Abundància d' adjectius qualificatius , que expressen les qualitats del que es descriu, especialment en descripcions subjectives.	<i>Arrossegant un artístic cofre, una arca preciosa, coberta per uns estranys laberints.</i>
Ús de marcadors espacials per a situar el que es descriu.	<i>Es corresponien amb les set frontisses de l'altre costat.</i>
Utilització de verbs atributius (<i>ser, estar, semblar, paréixer</i>), que assignen característiques a allò que descrivim.	<i>Un artístic cofre, que semblava molt pesant.</i>
Recursos estilístics habituals	
Símil. És la comparació entre dos conceptes.	<i>Set baldes daurades, com les bandes d'una bandera.</i>
Metàfora. Consisteix a designar una realitat amb el nom d'una altra a la qual s'assembla.	<i>És una arca preciosa coberta per uns estranys laberints. Laberint es refereix a ornaments.</i>

→ SABER FER



Vendre un objecte en Internet

Molt sovint ens trobem amb la necessitat d'explicar com és un objecte, perquè l'hem perdut i volem recuperar-lo, perquè volem vendre'l o simplement perquè volem explicar com és el nou producte que hem adquirit. També estem acostumats a llegir descripcions d'objectes, per exemple quan rebem a casa un catàleg, on els articles es descriuen en fitxes organitzades.

Et proposem preparar la fitxa d'un objecte per a vendre'l en una pàgina d'Internet.

1. PLANIFICACIÓ. Tria un dels objectes proposats i respon a les preguntes.



- Quines són les característiques principals de l'objecte que has triat? Enumera-les.
- Quin tipus de descripció t'interessa fer, objectiva o subjectiva? Justifica la resposta.
- Quin ordre et sembla més adequat per a fer la descripció? Marca un ordre espacial i un ordre lògic.
 - ☐ De fora cap a dins.
 - ☐ De dalt a baix.
 - ☐ De dreta a esquerra.
 - ☐ De general a particular.
 - ☐ De particular a general.
- Quines altres dades podria ser interessant incloure-hi?
 - ☐ Estat de conservació
 - ☐ Preu
 - ☐ Utilitat

2. REDACCIÓ. Elabora la fitxa de l'objecte, seguint aquests passos.

1r Dissenya l'estructura que presentarà la fitxa, tenint en compte les parts següents.

- *Un títol que identifique l'objecte*
- *Descripció de les característiques de l'objecte*
- *Descripció de l'estat en què es troba*
- *Altres dades (cal indicar-ne el nom)*

2n Redacta la descripció de l'objecte que figurarà en la fitxa. Segueix l'ordre triat per a presentar les característiques de l'objecte i utilitza elements lingüístics (adjectius, marcadors espacials...) i recursos (sobretot comparacions) per a precisar els trets.

3. CORRECCIÓ I EDICIÓ. Edita la fitxa en format digital.

- ▶ Comprova que s'hi han inclòs totes les característiques necessàries. Si alguna característica no s'entén bé, intenta aclarir-la amb una comparació.
- ▶ Revisa que tota la informació està ordenada segons el criteri que has triat.
- ▶ Verifica que el text no conté faltes d'ortografia i que els adjectius que has usat concorden amb els substantius a què fan referència.
- ▶ Comprova que la fitxa resulta atractiva i convida a adquirir el producte.

SABER MÉS

Tin en compte que els textos sempre han de complir tres propietats textuais:

- **Adequació** al context, tenint en compte la finalitat del text, el tipus de receptor...
- **Coherència** informativa, procurant organitzar la informació en paràgrafs o apartats i d'una manera lògica.
- **Cohesió**, fent servir sinònims i pronoms per a evitar repeticions o enllaços per a connectar les idees.

Al llarg del llibre et guiarem en el procés d'escriptura perquè no t'oblides de respectar aquestes propietats en els teus textos.



Descriure oralment un objecte

Sovint necessitem explicar oralment als altres com és un objecte perquè el reconeguen. Per exemple, en l'oficina d'objectes trobats hem d'explicar com és allò que hem perdut perquè qui ens atén pugui localitzar-ho. A l'hora de descriure un objecte cal seleccionar, entre les característiques que comparteix amb altres objectes iguals, aquelles que el fan diferent i que permeten identificar-lo millor. Ets capaç de descriure objectes oralment?



ESCOLTA I ANALITZA

- 1 Escolta i explica què passa en l'audició utilitzant tantes paraules del quadre com pugues.

pèrdua • enregistrar • dada • atendre • detall • trobar



- 2 Digues quina de les motxilles següents és la motxilla perduda.

A



B



C



D



- 3 Copia quatre expressions espacials que s'usen en la descripció de la motxilla. Després, proposa'n una expressió sinònima en cada cas.

ARA FES-HO TU



- 1 Tria un objecte de l'aula per a descriure'l i que els teus companys l'identifiquen sense dir-los què és.
- 2 Observa l'objecte i selecciona'n les característiques que permetran als teus companys identificar-lo més fàcilment.
 - MIDA. És més gran o més petit que la majoria d'objectes de la classe?
 - FORMA. La seua forma permet identificar-lo entre altres objectes de la classe?
 - MATERIAL DE QUÈ ESTÀ FET. Hi ha altres objectes fets amb aquest material?
 - COLOR. És tot d'un color o combina diversos colors? La distribució dels colors és rellevant?
 - ELEMENTS QUE EL COMPONEN. Quins elements el componen? Aquests elements tenen alguna característica especial que permeti reconèixer l'objecte entre d'altres de semblants?

- 3 Descriu l'objecte triat als companys sense dir què és.



Procura seguir un ordre lògic i utilitza expressions espacials per a precisar com s'hi distribueixen els diferents elements.

- 4 **TREBALL COOPERATIU.** Demana als companys que valoren la teua descripció tenint en compte si la selecció de característiques ha sigut encertada o no i per què.

Els camps semàntics: hiperònims i hipònims

Quan definim un mot, ho fem a partir d'una sèrie de trets semàntics. Per exemple, una *cadira* és un seient amb respatler per a una persona sola. En canvi, un *tamboret* és un seient que no té respatler i un *banc*, un seient destinat a més d'una persona. Els tres substantius (*cadira*, *tamboret* i *banc*) formen part del mateix camp semàntic ja que, a pesar de les diferències, són seients.

Els **camp semàntics** són grups de paraules que comparteixen alguna característica de significat i que pertanyen a la mateixa categoria gramatical (substantiu, verb, adjectiu, etc.).

En un camp semàntic no totes les paraules es troben en un nivell idèntic de significat: per exemple, *electrodomèstic* és més general que *frigorífic*, *rentadora* o *microones*.

- Els **hiperònims** són aquells mots d'un camp semàntic que tenen un significat més general. Per exemple, *electrodomèstic*.
- Els **hipònims** són cada una de les paraules que s'inclouen dins d'un hiperònim. Per exemple, *rentadora*, *frigorífic*, *rentaplats*...

SABER MÉS



Hiperònim i hipònim contenen els prefixos grecs *hiper-* i *hipo-*. *Hiper-* aporta el significat de 'gran quantitat' (*hipercalòric*, per exemple), mentre que *hipo-* significa 'inferioritat' (com ara *hipocalòric*). Aquests prefixos estan presents sobretot en el camp semàntic de la medicina, amb termes com *hipertensió*, *hipotèrmia*, *hipoglucèmia*...

ACTIVITATS

- 1 Identifica totes les paraules que formen part del camp semàntic indicat en cada fragment.

Meteorologia

D'un matí de sol, amb boirina i alguna boira cap a l'interior, passarem a una vesprada amb núvols i vent moderat sense precipitacions. Les temperatures baixaran un poc respecte les d'ahir, amb màximes per davall dels 15 graus.

<http://www.rtvv.es/va/oratge.html> (Adaptació)

Aliments

De primer bulliu la pasta en aigua amb sal. Després, tritureu les ametles amb els pinyons, l'all i el julivert, afegint-hi un raig d'oli. Ho podeu picar amb un morter o amb la batidora si ho preferiu més fi. Saleu-ho i utilitzeu la mescla com a guarnició dels macarrons.

<http://va.planificador.consum.es/recetas> (Adaptació)

- 2 Escriu quatre hipònims per a cada un dels hiperònims següents.

- roba
- professió
- accident geogràfic

- 3 Subratlla l'hiperònim de cada sèrie.

- diccionari, llibre, novel·la, manual
- fèmur, húmer, os, radi
- cotxe, minibus, motocicleta, vehicle
- recipient, pot, got, safra
- pluja, granís, precipitació, neu
- lavabo, bidet, sanitari, banyera



- 4 Torna a escriure les oracions substituint els hipònims destacats per l'hiperònim corresponent.

*Exemple: M'agrada regar els **geranis** i els **rosers** de bon matí. > M'agrada regar les plantes de bon matí.*

- La **carnisseria**, la **patisserie** i el **for** de la plaça tenen productes molt bons.
- L'estiu passat vaig renovar la **taula** i les **cadres** del menjador.
- La banda de música ha comprat **clarinets**, **trombons**, **saxos** i **timbals** nous.
- Toni visitarà els **oncles** i les **cosines** d'Elda el mes que ve.
- La filla de Rosa està aprenent a agafar la **forqueta**, la **cullera** i el **ganivet**.

Classes de paraules: els substantius



Claus per a començar



El bagul del text és un objecte i s'anomena mitjançant un substantiu.

- Quines altres realitats pots anomenar amb els substantius?
- Fixa't en *espectador/espectadora* i *tesor/tresors*. Quines característiques tenen els substantius?

1 Classes de paraules

Les paraules es poden agrupar en diverses classes o **categories gramaticals** (substantius, determinants, adjectius, verbs, pronoms, adverbis, preposicions i conjuncions), que anirem desenvolupant en les unitats següents. Començarem per una de les categories bàsiques: el substantiu.

2 Els substantius

El **substantiu** o **nom** designa éssers (*gat*), objectes (*casa*), sentiments (*alegria*), idees (*llibertat*) o qualitats (*verdor*). Es caracteritza perquè és **variable**, és a dir, té gènere i nombre.

2.1. El gènere del substantiu

El gènere del substantiu pot ser **masculí** o **femení**. Cada substantiu té el seu propi gènere, que es reconeix normalment pel determinant que porta davant i amb el qual concorda: *el gos* (masculí), *unes serps* (femení); o bé per la terminació: en general, el femení se sol formar afegint al masculí les terminacions que recollim en el quadre.

Masculí	Femení
Acabat en consonant: <i>marqués, gall</i>	Afig -a o -ina al masculí: <i>marquesa, gallina</i>
Acabat en -e àtona: <i>alumne</i>	Substitueix -e per -a : <i>alumna</i>
Acabat en vocal tònica: <i>cosí</i>	Afig -na al masculí: <i>cosina</i>
Acabat en vocal àtona: <i>poeta</i>	Afig -essa al masculí: <i>poetessa</i>
Acabat en -or o -òleg : <i>emperador, biòleg</i>	Substitueix -or per -riu i -òleg per -òloga : <i>emperadriu, biòloga</i>

Només hi ha alguns casos en què el masculí es crea afegint el sufix **-ot** al femení (*bruixa-bruixot, perdiu-perdigot*).

També hi ha altres casos especials pel que fa a la formació del gènere:

- ▶ Els substantius invariables, que admeten la mateixa forma per als dos gèneres: *un ciclista, una ciclista; un supervivent, una supervivent; un cantant, una cantant...*
- ▶ Els substantius que tenen arrels diferents per al masculí i per al femení: *cavall, egua; porc, bacona; home, dona...*
- ▶ Els substantius que canvien de significat segons el gènere: *el fi* ('l'objectiu') / *la fi* ('el final'); *el llum* ('objecte que fa llum') / *la llum* ('claror'); *el son* ('estat que constitueix el període de descans') / *la son* ('ganes de dormir'); *el pols* ('batec arterial') / *la pols* ('partícules diminutes de terra seca')...
- ▶ Tin en compte que algunes paraules tenen un gènere diferent del castellà: *el nas, la dent, el front, el dubte, els espinacs, el compte, el cap, un avantatge...*

2.2. El nombre del substantiu

El nombre dels substantius pot ser **singular** (un element: *ordinador*) o **plural** (diversos elements: *ordinadors*). La major part dels substantius formen el plural afegint **-s** a la forma en singular (*pèl/pèls*), però hi ha altres terminacions.

Singular	Plural
Acabat en -a : <i>dia</i>	Substitueix -a per -es : <i>dies</i>
Acabat en vocal tònica: <i>camió</i>	Afig -ns al singular: <i>camions</i>
Acabat en -s : <i>pis</i> , <i>interés</i>	Afig -os/-sos al singular: <i>pisos</i> , <i>interessos</i>
Acabat en -ç , -x , -ix : <i>comerç</i> , <i>calaix</i> , <i>reflex</i>	Afig -os al singular: <i>comerços</i> , <i>calaixos</i> , <i>reflexos</i> (algunes excepcions: <i>esfinx/esfinxs</i> , <i>dux/duxs</i> , <i>falç/falços</i>)
Acabat en dues consonants (-sc , -xt , -st) o -ig : <i>disc</i> , <i>text</i> , <i>compost</i> , <i>assaig</i>	Afig -s/-os al singular: <i>discs</i> o <i>discos</i> , <i>texts</i> o <i>textos</i> , <i>composts</i> o <i>compostos</i> , <i>assaig</i> o <i>assajos</i>

Alguns substantius presenten la mateixa forma per al singular i per al plural, és a dir, són invariables respecte al nombre, com *el dilluns/els dilluns*, *el temps/els temps*, *el llapis/els llapis*, *l'atles/els atles*, *el cactus/els cactus*, etc.

2.3. Tipus de substantius

Segons l'element que designen, els substantius es classifiquen en els parells següents:

- **Concrets**: designen éssers o objectes materials que es poden percebre amb els sentits (*cambrer*, *dit*, *cadira*, *llapis*, *quadern*). / **Abstractes**: designen conceptes, qualitats o sentiments (*satisfacció*, *enveja*, *alegria*, *grogor*, *escriptura*).
- **Propis**: designen un sol ésser o cosa (*Túria*, *Maria*). / **Comuns**: anomenen qualsevol ésser o cosa d'una mateixa espècie (*riu*, *dones*, *llac*, *gos*).
- **Col·lectius**: designen, en singular, un conjunt d'elements (*eixam*, *alumnat*, *bandada*). / **Individuals**: designen un sol ésser o cosa (*riu*, *peix*, *banyera*).

SABER MÉS

Per a formar el plural de les paraules singulars acabades en **-a**, cal tindre en compte alguns canvis ortogràfics:

ga/gues (*plaga/plagues*)

ja/ges (*platja/platges*)

qua/qües (*Pasqua/Pasqües*)

gua/gües (*llengua/llengües*)

ACTIVITATS

1 Tria la definició més correcta i completa de substantiu.

-  a. És una classe de paraula que expressa una qualitat.
b. És una classe de paraula variable que designa un objecte, un ésser o un concepte.
c. És una classe de paraula invariable que expressa un objecte o un concepte.

2 Classifica les paraules següents segons que siguin femenines o masculines. Si cal, consulta en www.avl.gva.es/documents-normatius.html

- | | | | |
|---------|-----------|-------------|-----------|
| • dent | • titella | • avantatge | • llebrot |
| • oncle | • vaca | • nas | • dubte |

3 Identifica els substantius del paràgraf cinqué del text inicial i classifica'ls segons el tipus a què pertanyen.

4 Tria la forma correcta en cada cas.

- a. El pròxim dissabte celebrarem (*la fi* / *el fi*) de curs.
b. He oblidat apagar (*el llum* / *la llum*) de l'habitació.
c. Quan netegem, a mi em toca torcar (*la pols* / *el pols*).
d. Quan es fan les dotze m'entra (*la son* / *el son*) i no puc estudiar més.

5 Forma el plural de les paraules següents i ratlla la paraula intrusa de cada sèrie.

- pluja, paraigua, roca, italià, bassa.
- focus, llapis, avis, dilluns, cactus.
- anglès, envàs, intrús, temps, antifaç.
- solució, valencià, tron, neoprè.



Els sons i les grafies



Claus per a començar



Però abans de continuar, permeteu-me que em remulle la gola amb un refresquet.

- Totes les grafies **r**, es corresponen amb el mateix so?
- El so [k] sempre s'hi representa amb la mateixa grafia?

Quan parlem emetem sons, que són el resultat de les vibracions que produeix l'aparell de fonació. En l'escriptura representem els sons que emetem per mitjà de lletres o grafies.

Cada llengua té el seu propi sistema de sons; així, en la nostra llengua tenim sons que no existeixen en castellà, com és el cas de les vocals obertes **e** i **o**. Fins i tot, entre parlants d'una mateixa llengua hi ha diferents maneres de pronunciar. Per exemple, podem distingir un parlant de Vinaròs d'un parlant de Sueca només pels sons que pronuncien.

Un mateix so es pot representar amb diferents grafies. Per exemple, el so [k] es representa amb **c** en *continuar* i amb **qu** en *refresquet*. D'altra banda, una mateixa grafia pot correspondre a dos sons diferents. Per exemple, en les paraules *però* i *remulle*, la grafia **r** sona diferent.

1 Tipus de sons

Els sons es divideixen en vocàlics o consonàntics. En la nostra llengua trobem set **sons vocàlics**: **a**, **e**, **i**, **o**, **u**, **e** oberta i **o** oberta. Els sons restants són **consonàntics**. En la pronúncia cal diferenciar clarament els sons de la **e** i la **o** obertes dels sons de la **e** i la **o** tancades, fins i tot hi ha algunes paraules, com ara *pel* i *pèl*, que només es diferencien oralment en l'obertura de la vocal.

2 L'alfabet

Totes les llengües amb versió escrita tenen un alfabet, que és el conjunt de lletres o grafies que utilitzem per a escriure.

Lletra		Nom	Lletra		Nom
Majúscula	Minúscula		Majúscula	Minúscula	
A	a	a	N	n	ena
B	b	be (alta)	O	o	o
C	c	ce	P	p	pe
D	d	de	Q	q	cu
E	e	e	R	r	erra
F	f	efa	S	s	essa
G	g	ge	T	t	te
H	h	hac	U	u	u
I	i	i (llatina)	V	v	ve (baixa)
J	j	jota	W	w	ve doble
K	k	ca	X	x	ics o xeix
L	l	ela	Y	y	i (grega)
M	m	ema	Z	z	zeta

El nostre alfabet o abecedari consta de vint-i-sis lletres o grafies (cinc vocals i vint-i-una consonants). Les lletres que formen part de l'alfabet estan ordenades d'una forma determinada. És important i pràctic conèixer el nom de les lletres, per exemple per a lletrejar una paraula, i el seu ordre alfabètic, per exemple per a buscar una paraula en el diccionari.

Pel que fa a l'**ordenació alfabètica** de les paraules, hem de tindre en compte aquestes observacions:

- La ce trencada (**ç**) es troba dins de la lletra **c**. En el cas de dues paraules que es distingisquen perquè només duguen **c** o **ç**, es troba primerament la que du **c**.

boc boç llac llaç placa plaça

- Les grafies **ll** i **l·l** s'han de buscar en la lletra **l**. En el cas de dues paraules que es distingisquen només per la grafia **ll** o **l·l**, es troba primerament la que du **ll**.

còlic collir col·liri columna
celeritat cella cel·la celler

- En cas que dues paraules es distingisquen per l'accent gràfic o per una dièresi, l'ordre alfabètic és el que segueix: 1r sense accent; 2n amb accent agut o tancat; 3r amb accent greu o obert; 4t amb dièresi.

airada aïrada deu déu ma mà meu mèu

A més, cal tindre en compte algunes **remarques** relacionades amb grafies poc habituals en la nostra llengua:

- La **h** (hac) és una lletra muda, no es pronuncia, i en la llengua escrita es conserva per raons etimològiques (*hivern*). Només es pronuncia, amb una lleugera aspiració, en interjeccions o paraules provinents d'altres llengües (*ha!*, *hardware*).
- La **y** (i grega) forma part del dígraf **ny** (*canya*) i de paraules provinents d'altres llengües (*whisky*). En l'ordre alfabètic està en relació amb la **n** (*ena*, *ban*, *bany*).



ACTIVITATS

1 Respon.

- Què són les grafies?
- Totes les grafies es corresponen amb un únic so?
- Els sons s'agrupen en dos tipus. Quins?

2 Digueu quin és el so consonàntic que comparteixen les dues paraules de cada un dels parells següents.

verd/gat

pera/calb

cos/equip

cas/arç

3 Digueu quin és el so vocàlic que comparteixen les dues paraules de cada un dels parells següents.

mel/recel

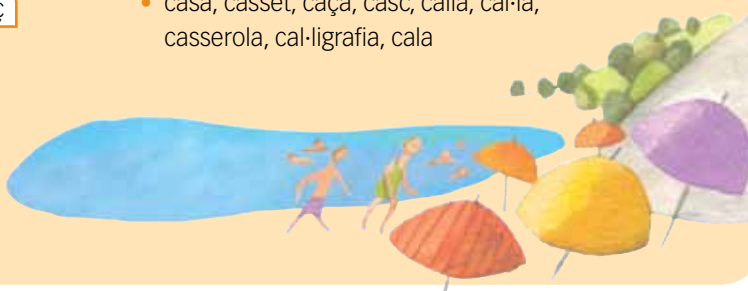
arròs/cossos

saber/tendre

resol/robatori

4 Ordena alfabèticament les paraules de cada un dels grups següents.

- secada, sorbet, superb, puny, cangur, punyalada, sac, vinyeta, rebedor, trànsit
- negoci, nas, nyora, nutrició, nòmada, número, nivell, nerviós, ningú, navegar, nissaga, naixement
- alliberar, al·lucinar, allisar, aliatge, all, al·licient, il·lògic
- casa, casset, caça, casc, calla, cal·la, casseroles, cal·ligrafia, cala



La comunicació. Elements de la comunicació



Claus per a començar

- Quins personatges de la il·lustració comuniquen?
- De quina manera ho fan?
- A banda dels personatges, hi ha algun element més que comuniqui?



1 La comunicació

La comunicació és una propietat dels animals –i, per tant, també dels éssers humans– que els permet transmetre informació. Si observem un gat, un ocell o una persona, comprovarem que transmeten una gran quantitat de missatges per mitjà de gestos, moviments, sons... Així doncs, podem definir la **comunicació** com l'intercanvi d'informació de manera voluntària entre els éssers de les diferents espècies del regne animal.

Si bé la capacitat de comunicar és comuna a tots els animals, el que particularitza els humans és el fet d'usar el llenguatge. El **llenguatge** és una facultat exclusiva de les persones i constitueix un tipus de comunicació de caràcter verbal, és a dir, està format per sons i grafies que es combinen segons unes normes i que permeten transmetre informació oralment o per escrit.

El llenguatge és la forma més potent de comunicació humana, però les persones també ens comuniquem d'altres maneres, mitjançant la comunicació no verbal: per exemple, a través dels gestos (és el cas de la xiqueta de la imatge, que saluda movent la mà), dels senyals acústics (com ara la sirena del cotxe de policia), dels senyals visuals (el semàfor), etc.

2 Els elements de la comunicació

Tot acte comunicatiu es pot caracteritzar a partir de sis elements: el missatge, l'emissor, el receptor, el codi, el canal i el context. A continuació, els definim centrant-nos en l'acte comunicatiu que s'estableix, en la il·lustració, entre el xic acompanyat de la xiqueta i Júlia.

- El **missatge** és la informació que s'intercanvia. Per exemple, la salutació del xic a través de l'expressió «Com t'ha anat l'estiu, Júlia?».
- L'**emissor** és qui emet el missatge; en aquest cas, el xic que pronuncia les paraules.

SABER MÉS

Si pensem, per exemple, en una conversa, podem comprovar que els papers d'emissor i de receptor són intercanviables: successivament, un mateix interlocutor emet i rep missatges, fins al punt que aquesta retroalimentació garanteix l'èxit comunicatiu. Ara bé, en altres tipus de comunicació, com ara la lectura d'un llibre, aquest intercanvi de papers resulta impossible perquè l'emissor i el receptor no comparteixen el mateix context.

- El **receptor** és qui rep el missatge, és a dir, la xica que identifiquem amb el nom de Júlia.
- El **codi** és el conjunt de signes amb què es crea el missatge. Per exemple, en «Com t'ha anat l'estiu, Júlia?» el codi és el valencià. A més dels codis verbals, podem trobar codis no verbals (gestos, senyals, etc.).
- El **canal** és el mitjà a través del qual es transmet el missatge. Si es tracta d'un missatge oral, el canal és vocal i auditiu. Altrament, el canal pot ser visual, com per exemple quan llegim un correu electrònic o també quan hi ha un semàfor en roig.
- El **context** abasta el conjunt de circumstàncies que envolta l'acte comunicatiu. En el cas de la trobada entre els personatges de la il·lustració, el context atendria aspectes com el grau de confiança que existeix entre ells, la quantitat d'informació que coneixen l'un de l'altre, etc.

ACTIVITATS

1 Fixa't en la il·lustració i respon a les qüestions següents.

- Què vol comunicar el gos de la imatge? Com transmet aquesta informació?
- Coneixes la forma de comunicació d'altres animals? Posa'n algun exemple.
- Quin missatge proporciona el semàfor? De quina manera ho fa?
- Quins altres exemples semblants al del semàfor coneixes?



2 Analitza els elements que configuren l'acte comunicatiu protagonitzat per la xiqueta que acompanya el xic de la imatge.

3 Indica el tipus de comunicació no verbal que es reflecteix en cada imatge. Després, posa un altre exemple per a cada tipus.



4 Explica com es poden transmetre aquestes informacions sense recórrer a la comunicació verbal.

- Prohibició d'accés a un lloc
- Petició de silenci
- Finalització d'una classe
- Expulsió d'un jugador de futbol

5 Analitza els elements de la comunicació d'aquests actes comunicatius.



Robert,
Si vas al supermercat, compra
llet.
Carme

La literatura i els gèneres literaris



Claus per a començar

- En quin lloc i en quin moment t'agrada més llegir?
- Tots els llibres que llegim són literatura?
- Quin tipus de literatura prefereixes llegir: poesia, narrativa o teatre? Per què?

1 Què és la literatura?



Llegir per ser lliures

*Cadascú el lloc ha triat:
en un sofà confortable,
entre coixins envoltat,
sobre una esponjosa catifa
o a l'ombra d'un emparat.*

*Refilat sobre una hamaca,
dins del llit ben estovat,
qualsevol postura és bona
per llegir entusiasmada.*

ANNA BALLESTER MARCO,
[http://bibliopoemes.blogspot.com.es/2012/04/
llegir-per-ser-lliures-poesia-danna.html](http://bibliopoemes.blogspot.com.es/2012/04/llegir-per-ser-lliures-poesia-danna.html)

Cada dia llegim textos molt diversos: notes personals, missatges de mòbil, notícies, etc. No obstant això, quan pensem en la lectura, pensem sobretot en els textos literaris, ja que els concedim un valor particular. Aquest fet obliga a plantejar-se les semblances i les diferències de la literatura respecte de la resta de produccions discursives.

D'una banda, la **literatura** és un tipus de comunicació i, per tant, es caracteritza per disposar dels elements propis de qualsevol acte comunicatiu, estudiats en l'apartat *Llengua en ús*:

- Un emissor: l'autor del text. Encara que n'hi ha exemples, com els de la literatura popular, que són anònims.
- Un receptor: el lector, si es tracta d'una obra escrita; l'espectador, en el cas de l'espectacle teatral, i l'oïdor, si és una composició oral.
- Un codi: la llengua en què s'escriu. De vegades s'usa originàriament una llengua i, després, es tradueix a una altra.
- Un canal: permet distingir la literatura escrita de l'oral. Aquest segon cas correspon bàsicament a la literatura popular.
- Un missatge: el contingut de la novel·la, el conte, el poema o l'assaig que llegim.

El que diferencia aquest tipus de comunicació respecte de la resta d'actes comunicatius és la finalitat estètica. Igual que la pintura, la música o el cinema, la literatura és un art que pretén crear bellesa i, través d'aquesta, provocar emocions en el receptor. Per a fer-ho, la literatura usa les paraules i, en concret, recursos com les figures retòriques, el sentit figurat, etc. És el que es coneix com a llenguatge literari.

SABER MÉS

Anna Ballester Marco (Borbotó, 1954) és professora de secundària i contacontes. S'ha dedicat intensament a la literatura infantil i juvenil des de vessants diverses: la formació, la creació, etc. Fruit d'aquest treball, ha publicat *Poemania*, guia pràctica per a fer lectors i lectores de poesia, i l'obra de teatre *Maleïda poma*.

2 Els gèneres literaris

El conjunt de textos literaris poden classificar-se segons el gènere a què pertanyen. Els **gèneres literaris** són agrupaments d'obres a partir d'una sèrie de trets compartits de caràcter formal, temàtic, etc. Actualment, se'n consideren bàsicament quatre: la poesia, la narrativa, el teatre i l'assaig.

- ▶ La **poesia** es defineix fonamentalment per l'ús del vers, que proporciona, juntament amb altres recursos habituals com la rima, un ritme particular al text.
- ▶ La **narrativa** es caracteritza per la presència d'un narrador que conta uns fets protagonitzats per uns personatges, fets que conformen l'argument del relat i que succeeixen en un lloc i en un temps determinats.
- ▶ El **teatre** és un gènere, normalment dialogat, destinat a la representació per part d'actors i actrius. A més dels diàlegs, el text teatral inclou acotacions per a les indicacions sobre l'escenari, els moviments dels personatges, etc.
- ▶ L'**assaig** també utilitza la prosa, com el gènere narratiu, però no per a contar una història sinó per a reflexionar sobre un tema determinat. Per això, es coneix també amb el nom de «literatura d'idees».

ACTIVITATS

1 Digues si les afirmacions següents són vertaderes (V) o falses (F).

- ☐ a. La literatura té pretensió artística.
- ☐ b. La literatura és sempre escrita.
- ☐ c. El poema té un ritme particular.
- ☐ d. La narrativa reflexiona sobre temes.
- ☐ e. El teatre té diàlegs i acotacions.
- ☐ f. L'assaig conta fets de personatges.

2 Torna a llegir el text que enceta l'apartat de *Literatura*, «Llegir per ser lliures», i respon.

- a. Creus que és un text literari? Justifica la resposta basant-te en la definició de literatura.
- b. Analitza el text com a acte comunicatiu. Emplena una fitxa com aquesta.

Missatge: _____

Emissor: _____

Receptor: _____

Codi: _____

Canal: _____

- c. A quin gènere pertany?
- d. Quines característiques típiques d'aquest gènere hi pots identificar?



Text 1

JAUME (*Des de fora.*): Empar? Empar?
 EMPAR (*Sense saber des d'on parla JAUME.*): Sí.
 (*Apareix JAUME.*)
 JAUME (*Sorprés.*): Empar, què fas ací dins?
 EMPAR: Vull que tornes a casa.

CARLES ALBEROLA I ROBERTO GARCÍA, *Spot*

Text 2

Una llebre es burlava de la lentitud d'una tortuga, que li replicà: «Potser ets més ràpida que jo però seria capaç de guanyar-te en una competició». La llebre acceptà el repte.

Durant la cursa, la tortuga no deixà mai de caminar a pas constant. En canvi, la llebre eixí molt ràpida i, quan s'havia distanciat, decidí aturar-se a descansar però s'adormí.



ISOP, *Faules*

ACTIVITATS

- 3 Llig els textos següents i respon a les preguntes.
- A quin gènere pertany cada fragment? Justifica-ho.
 - Estan escrits en prosa o en vers?
 - Quina diferència hi ha entre el text narratiu i el teatral?
 - En què es diferencia el text assagístic del narratiu?

Text 3

Mentir bé és un art molt difícil, que poques persones arriben a practicar amb solvència i dignitat. Un infundi només s'hauria de qualificar com a mentida quan és perfecte: quan presenta una aparença justa de veritat. Per això sempre resulta preferible de dir la veritat.

JOAN FUSTER, *Diccionari per a ociosos*
 (Adaptació)

→ SABER FER



Interpretar la signatura d'un llibre

En una biblioteca, el gènere literari és un dels criteris que s'usa per a classificar i ordenar els llibres a fi que l'usuari pugui identificar-los més fàcilment. Tant en el lloc de cada volum com en el catàleg d'Internet figura una signatura, que és l'element que permet localitzar els llibres, formada generalment per tres elements:



- El gènere literari: amb les referències N, P o T segons es tracte de narrativa, poesia o teatre.
- Les tres primeres lletres en majúscula del cognom de l'autor.
- Les tres primeres lletres en minúscula del títol de l'obra.

Així, TALA aix és la signatura que correspon a una obra de teatre de Pasqual Alapont titulada *Això era i no era*.

- 1 Respon. A quina signatura correspon la portada de l'esquerra?

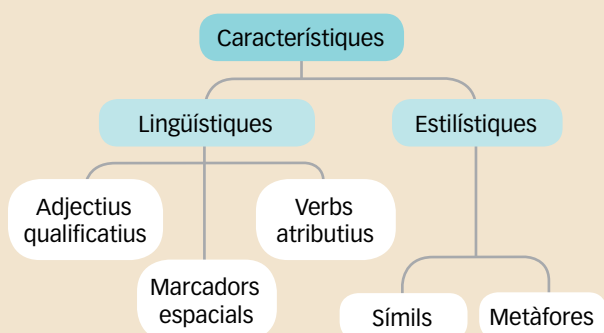
N
MAR
con

P
CON
All

T
HO
con

RESUM DELS CONTINGUTS

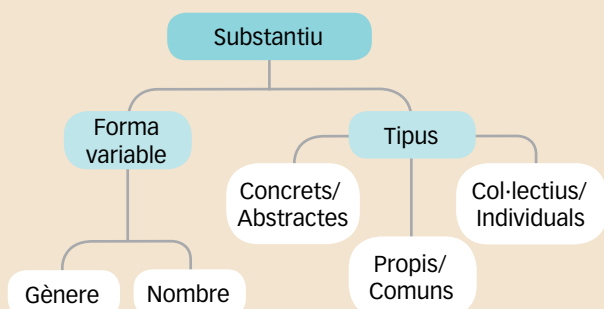
COMUNICACIÓ. La descripció



La descripció explica com és un objecte, un lloc o una persona de forma objectiva (sense sentiments) o subjectiva (amb impressions personals). Els trets es presenten seguint un ordre espacial (dins / fora...) o lògic (general / particular...).

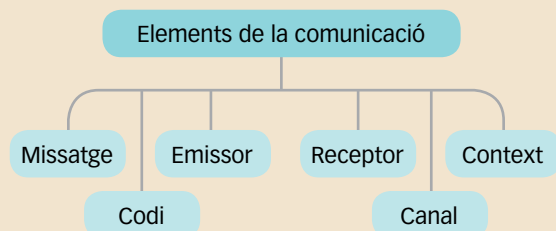
La descripció es caracteritza per l'ús d'adjectius, que expressen qualitats; marcadors espacials, que situen els elements, i verbs atributius (*ser, estar, semblar, paréixer*). Igualment, hi són habituals els símils, que comparen conceptes, i les metàfores, en què una realitat és designada per una altra de pròxima.

GRAMÀTICA. Classes de paraules: els substantius



Els substantius o noms són una de les categories gramaticals en què es classifiquen els mots. Aquesta classe de paraules designa éssers, objectes, sentiments, idees o qualitats i es caracteritza per ser variable en gènere (masculí o femení) i nombre (singular o plural). Segons el tipus, els substantius poden ser concrets (*got*) o abstractes (*tristesia*), propis (*Bèrnia*) o comuns (*serres*) i col·lectius (*plomatge*) o individuals (*ploma*).

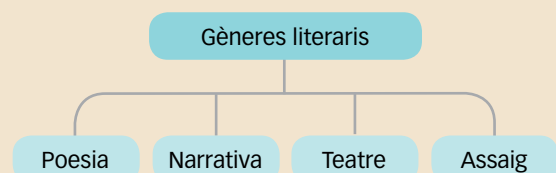
LLENGUA EN ÚS. La comunicació. Elements de la comunicació



La comunicació permet als animals intercanviar informació. En el cas dels éssers humans, aquest intercanvi es produeix mitjançant el llenguatge o bé per gestos, senyals acústics o visuals, etc.

Qualsevol acte comunicatiu es defineix a partir d'aquests sis elements: missatge (informació), emissor (qui emet el missatge), receptor (qui el rep), codi (signes o llengua), canal (mitjà de transmissió) i context (circumstàncies externes).

LITERATURA. La literatura i els gèneres literaris



La literatura és un tipus de comunicació que es defineix a partir dels elements propis de tot acte comunicatiu, amb la particularitat que té una finalitat estètica (crear bellesa amb el llenguatge).

Segons el gènere, els textos literaris es classifiquen en poesia (amb vers i ritme), narrativa (amb un narrador que conta uns fets), teatre (destinat a la representació) i assaig (dedicat a la reflexió).

NIVELL I

COMUNICACIÓ

- 1 Indica a quin tipus de descripció correspon la definició següent.

És una descripció en què l'emissor presenta els aspectes que més li interessen de la realitat que descriu i destaca les impressions que aquesta li produeix.



LÈXIC

- 2 Ratlla la paraula intrusa i posa nom al camp semàntic de cada sèrie.

- reportatge, entrevista, pinzell, notícia
- atletisme, guanyar, natació, tenis
- ratolí, teclat, lletra, disc dur
- llibreta, aprovar, estoig, carpeta
- albercoc, cuina, plàtan, bresquilla

- 3 Organitza els productes de la llista de la compra segons l'hiperònim a què corresponen.

Llista de la compra

formatge	iogurts
gambes	pastissos
llentilles	vedella
llonganisses	clòtxines
lletuga	fesols
refrescos	porc
bombons	sucs
sobrassada	cebes

- lactis
- begudes
- dolços
- marisc
- embotits
- carn
- llegums
- verdura

GRAMÀTICA

- 4 Copia les paraules del quadre que siguin categories gramaticals.

adjectiu • subjecte • forma • substantiu
 pronom • adverbi • determinant • verb
 complement • preposició

ORTOGRAFIA

- 5 Uneix les paraules en què la grafia destacada sone igual.

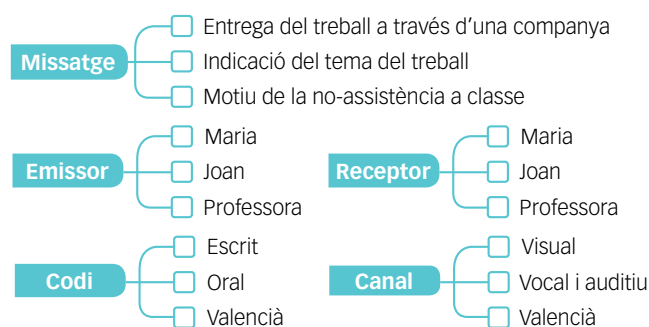
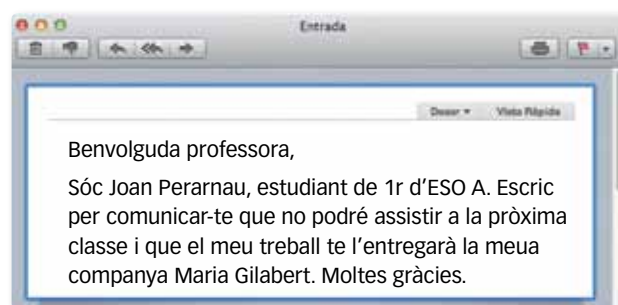
- | | |
|-------------|--------|
| cine • | jove |
| gelat • | cadena |
| Raquel • | zero |
| televisor • | tassa |
| rosa • | verd |

- 6 Ordena les paraules següents seguint l'ordre alfabètic.

activitat • hamaca • ciència • cicatriu • japonès
 girar • kiwi • vacances • zero • xinès

LLENGUA EN ÚS

- 7 Analitza els elements de la comunicació del correu electrònic següent. Per fer-ho tria l'opció correcta en cada cas.



LITERATURA

- 8 Copia les característiques que defineixen la literatura.
- És un tipus de comunicació.
 - Pretén crear bellesa.
 - Sempre és escrita.
 - Busca dir la veritat d'uns fets.
 - És una forma d'expressió artística.

NIVELL II

COMUNICACIÓ

- 1 Marca les característiques que corresponen als textos descriptius.
- ☐ Ús de marcadors espacials.
 - ☐ Ús de verbs atributius (*ser, estar, semblar, paréixer...*).
 - ☐ Ús de gran quantitat de verbs.
 - ☐ Abundància d'adjectius qualificatius.
 - ☐ Ús de marcadors temporals.

LÈXIC

- 2 Classifica les paraules destacades en el camp semàntic corresponent.



La trobada amb Mariola és màgica. A cada pas, descobrim espais sorprenents: les **muntanyes**, les **valls** i els **barrancs** es pinten amb distints tons de verd, les ermites i les fonts conviden al descans, i el paisatge cobra vida amb el cant d'un **ocell**, la carrera d'una **llebre** o el passeig tranquil de la **perdiu**. L'aire s'impregna amb les aromes del **romer**, de la **sàlvia**, de l'**espígol**, del **timó**, del **te de roca**...

<http://va.comunitatvalenciana.com/ruta/val-la-serra-mariola/27311?k=1> (Adaptació)

- 3 Identifica l'hiperònim i els hipònims de les oracions següents.
- Sempre que Àngel ha de demanar peix o bé tria tonyina o bé elegeix lluç.
 - Fins ara, Anna vivia en un apartament però havia decidit que, si es comprava un altre habitatge, buscaria un dúplex.
 - En els anys 50 hi havia sobretot camps d'oliveres i ametlers, però ara els arbres de secà han desaparegut.

GRAMÀTICA

- 4 Explica la diferència entre substantius col·lectius i individuals i posa'n exemples.

ORTOGRAFIA

- 5 Copia els enunciats vertaders.
- a. Els sons consonàntics poden ser oberts o tancats.
 - b. Els sons poden ser vocàlics o consonàntics.
 - c. Cada grafia es correspon amb un únic so.
 - d. La lletra x es pot anomenar xeix.
 - e. Cada so es correspon amb una única grafia.
- 6 Ordena les paraules de cada sèrie perquè segueixquen l'ordre alfabètic.
- cua, col·legi, cançó, coll, color
 - coça, cirera, cocció, coca, colze
 - sòl, solució, sol·licitar, sol, solitud

LLENGUA EN ÚS

- 7 Tria l'opció correcta en cada cas.
- (*La comunicació / el llenguatge*) és l'intercanvi d'informació entre els éssers de les diferents espècies del regne animal.
 - (*La comunicació / el llenguatge*) és una facultat exclusiva de les persones i té caràcter verbal.
 - El (*missatge / codi*) és la informació que intercanvien emissor i receptor.
 - El (*canal / context*) és el mitjà a través del qual es transmet el missatge.
- 8 Analitza els elements de la comunicació de cada un dels actes comunicatius següents.
- Isabel escolta una cançó del grup Obrint Pas.
 - Tomàs va en bicicleta i indica amb el braç que girarà cap a l'esquerra.
 - Paula llig els missatges de Whatsapp enviats per Rafa.



LITERATURA

- 9 Ratlla el concepte de la sèrie que no correspon al gènere indicat.
- **Poesia:** vers, rima, ritme, narrador
 - **Narrativa:** personatges, acotacions, argument, prosa
 - **Teatre:** narrador, acotacions, diàleg, representació
 - **Assaig:** idees, reflexió, personatges, prosa

Abyss

Dissenyada per Osko i Deichmann

Abyss, de la firma de Kundalini, és un objecte lluminós, de sobretaula o de suspensió, inspirat en les criatures abissals, les que habiten als oceans, que pot adoptar infinitat de formes. Mesura tres metres i pesa dos quilos. És una atractiva peça vertebrada¹ amb articulacions, fet que li permet infinites composicions que semblen flotar en l'espai. Té una estructura modular, de policarbonat² translúcid³ i s'il·lumina mitjançant una tira de LED d'alta tensió.

Arquitectura y diseño, núm. 86 (Adaptació)

¹ **Vertebrada**: dotada d'una espècie de columna vertebral.

² **Policarbonat**: material de construcció de la família dels plàstics.

³ **Translúcid**: que deixa passar la llum però que no permet que es veja el que hi ha darrere.

L'armari de Laura

En realitat el seu aspecte no li havia llevat mai la son. Era coqueta, això sí, però amb un bon parell de texans i una samarreta es considerava satisfeta. Ara, però, l'interior de l'armari que acabava d'obrir li ofería un muntó de possibilitats: al prestatge superior s'amuntegaven bosses de colors i formes diferents; el centre estava ocupat per una trentena de perxes que suportaven sobre els esquelètics cossos vestits, pantalons, camises i jaquetes; finalment, quasi tocant a terra, sobre dues barres metàl·liques situades horitzontalment i a l'altura diferent, mitja dotzena de caixes contenien tots els complements imaginables.

Davant mateix de la porta d'entrada, hi havia el tocador blanc que feia joc amb un immens espill rectangular amb tot de bombetes blanques com si d'un marc lluminós es tractara. Un sofà de dues places i un parell de cadires de fusta completaven el decorat. Laura anà cap a la taula per deixar-hi la bossa. Com que tenia temps de sobra, es dedicà a emprovar-se tot allò que va poder. Finalment, optà per uns pantalons curts de color arena, una jaqueta entallada del mateix color i una samarreta de tirant negra.

M. JESÚS BOLTA, *La lluna m'ha parlat de tu*

ACTIVITATS

1 Marca els elements que es fan servir en la descripció d'Abyss.

- | | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|
| ☐ Colors | ☐ Dimensions |
| ☐ Estructura | ☐ Materials |
| ☐ Parts | ☐ Pes |
| ☐ Preu | ☐ Consum |

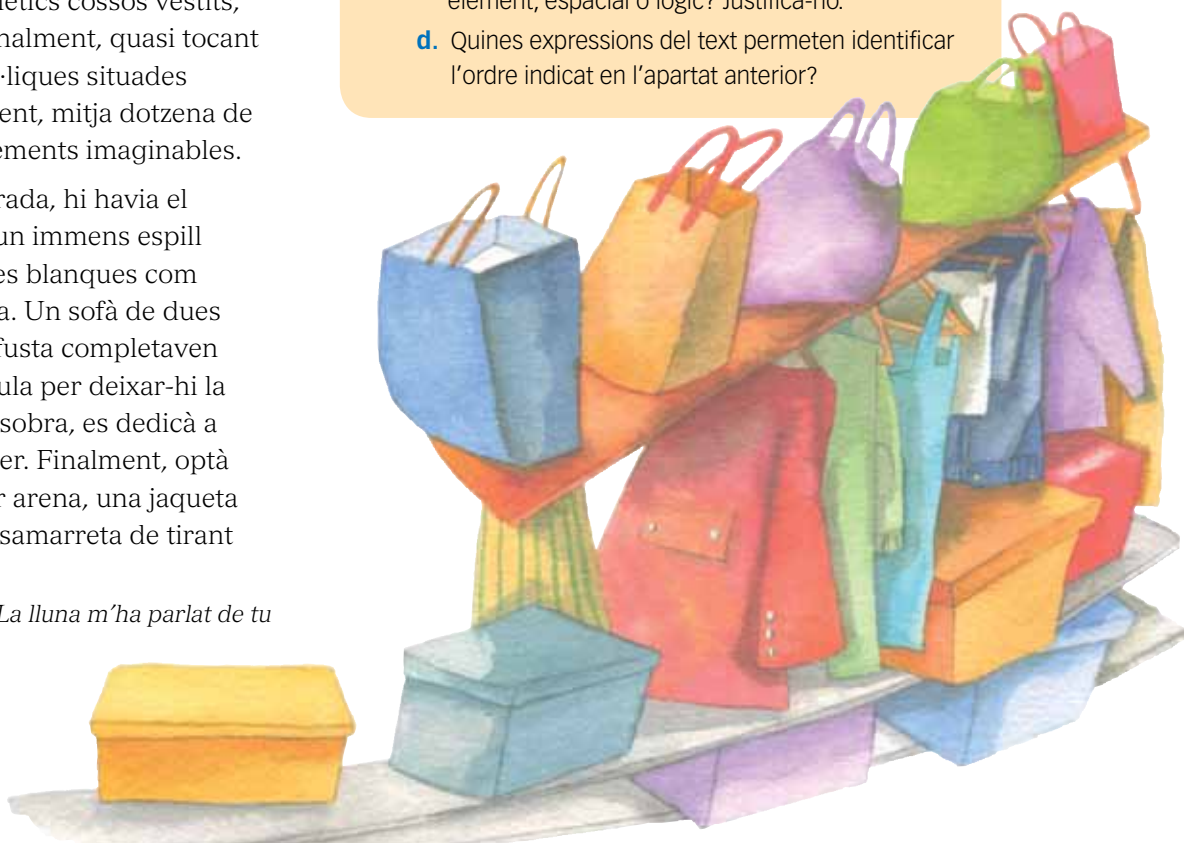
2 Copia l'afirmació que reflecteix el caràcter subjectiu de la descripció d'Abyss.

- Té una estructura modular.
- És un objecte lluminós.
- És una atractiva peça vertebrada.
- Està inspirada en criatures abissals.

ACTIVITATS

1 Respon.

- Quins elements de l'estança s'esmenten en el text?
- Quin és l'element que es descriu amb més detall?
- Quin ordre se segueix en la descripció d'aquest element, espacial o lògic? Justifica-ho.
- Quines expressions del text permeten identificar l'ordre indicat en l'apartat anterior?



L'espantaocells

Dorothy es va preocupar una miqueta, però sabia que només el gran Oz podia ajudar-la a tornar a Kansas, de manera que va decidir continuar el viatge.

Va dir adéu als seus amics i començà a caminar per l'empedrat groc. Quan havia caminat ja alguns quilòmetres, va pensar que calia descansar, i va seure sobre la tanca¹ que rodejava un extens camp de dacsa². A l'altra part de la tanca i molt a prop, va veure un espantaocells enganxat en una canya, que algú havia clavat allà dalt per mantindre els corbs allunyats del camp.

Amb la cara entre les mans, Dorothy es va posar a observar l'espantaocells. El seu cap era un sac ple de palla que tenia pintat dos ulls, un nas i una boca, com si fóra una cara. Sobre el cap li havien posat un vell barret blau que, segurament, havia gastat durant molts anys algun munchkin³, i el cos era un vestit blau, vell i descolorit, ple també de palla. Els peus eren unes botes velles amb amples voltes blaves, com les que portaven tots els homes de la regió, i com que estava enganxat a una canya molt alta, la seua figura apareixia molt per damunt de la dacsa.

L. FRANK BAUM, *El meravellós Màgic d'Oz* (Adaptació)

¹ **Tanca:** reixa, estacada o paret que es col·loca al voltant d'un lloc per protegir-lo i perquè no hi entre ningú.

² **Dacsa:** planta que té una tija alta en forma de canya acabada en un plomall, i les fulles verdes i en forma de llança.

³ **Munchkin:** habitants del país on es troba Dorothy.

ACTIVITATS

- Indica si els trets següents es troben en «Els llibres» (L), en «La prestatgeria» (P) o en ambdós textos.
 - ☐ ☐ Presència de descripció.
 - ☐ ☐ Presència d'una ordenació espacial.
 - ☐ ☐ Presència de figures retòriques.
- Respon. Quin dels dos textos et sembla més subjectiu? Per què?
- Identifica i raona quin dels dos textos és literari. A quin gènere pertany el text literari assenyalat?

ACTIVITATS

- Indica el paràgraf on se situa la descripció de l'espantaocells. A continuació, localitza-hi dos exemples d'aquestes característiques lingüístiques.
 - Adjectius qualificatius • Verbs atributius • Símls
- Relaciona aquestes formes verbals del fragment amb el tipus de text corresponent.
 - apareixia
 - va veure
 - va seure
 - tenia

narració

descripció
- Ordena com es presenta la descripció de l'espantaocells.

☐ Cap
 ☐ Peus
 ☐ Cos

■ Per tant, quin ordre se segueix?

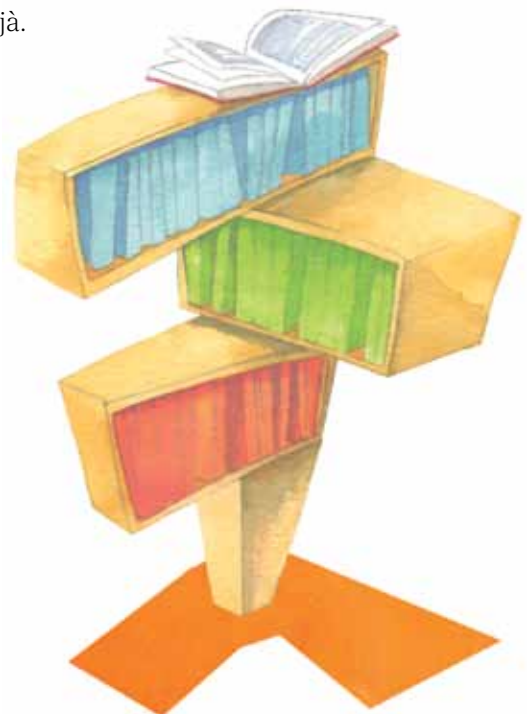
La prestatgeria

La prestatgeria allotja quasi un centenar de volums perfectament arreglats i classificats per temes. En l'estant inferior se situen els exemplars vinculats a l'àmbit de les ciències socials; en els dos prestatges centrals, les obres de la literatura universal, i, en la part superior, algunes publicacions de divulgació científica. En definitiva, el conjunt és una selecció de llibres de referència per a un lector de nivell cultural mitjà.

Els llibres

Arreglats en els prestatges semblen soldats o personatges tots enrampats. Si en prens algun veuràs que són una altra cosa. Dintre la mà seran un món que es badarà com una rosa.

JOANA RASPALL,
Poesies amb suc





La llauna

La senyora Bartolotti va deixar el sobre i el full de paper damunt la taula de la cuina, es va inclinar sobre la caixa de cartó i va començar a furgar entre la borumballa¹ de color blau cel. Sota la borumballa va notar alguna cosa llisa, dura i freda. Va traure la borumballa de la caixa de cartó i va veure una llauna de conserves ben gran i relluent. La llauna de conserves era almenys tan alta com un paraigua de cavaller i tan ampla com el tronc d'un faig de trenta anys. La llauna no tenia cap etiqueta. A la llauna de conserves només hi havia un punt blau cel, més o menys tan gran com una moneda de deu xílins. Una de les tapes de la llauna duia la inscripció A D A L T, i a l'altra tapa es llegia A B A I X. I a mitja alçada de la llauna hi havia escrit: DOCUMENTS A L'INTERIOR.

–Potser conté rosetes –va murmurar la senyora Bartolotti. Però quan es va mirar la llauna de conserves de més a prop, va adonar-se que dins no hi podia haver rosetes. No hi podia haver res de líquid o pastós, perquè la llauna era d'aquelles que al mig, donant-li tota la volta, tenen una tira de metall. Una tira de metall amb anella. En estirar l'anella s'arranca la tira de metall i la llauna de conserves queda dividida en dues parts. Per tant, dins hi devia haver alguna cosa sòlida!

CHRISTINE NÖSTLINGER, *Konrad* (Adaptació)

¹ **Borumballa:** full prim de fusta que té forma enrotllada en espiral i s'usa per a protegir objectes fràgils dins d'una caixa.

ACTIVITATS

- Indica quin tipus de descripció, objectiva o subjectiva, s'inclou en el text.
- Explica l'ordre que se segueix en la descripció de la llauna.
- Copia l'oració de la descripció que conté un verb atributiu.
- Identifica els similis que s'usen per a descriure la llauna.
- Busca en el text un hipònim per a cada un dels hiperònims següents.
 - material
 - moble
 - arbre
- Identifica en el text tres substantius que responguen a la descripció següent.
 - Substantius que designen objectes, femenins, concrets, comuns, individuals.

- Analitza els substantius que et proposem tenint en compte els aspectes següents.

singular/plural • concret/abstracte
femení / masculí • propi/comú • col·lectiu/individual

- borumballa
- etiqueta
- rosetes

- Forma el plural de les paraules següents.
 - paraigua
 - faig
 - full
- Explica la diferència entre *full* i *fulla*. Posa tres exemples més en què la paraula femenina i la masculina tenen significats diferents.
- Lletreja les paraules *caixa* i *llauna*.
- Analitza el text literari tenint en compte els elements de l'acte comunicatiu.